

KUJAWSKO-POMORSKI
OŚRODEK DORADZTWA ROLNICZEGO
w Minikowie

Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska
i Gospodarki Wodnej w Toruniu

Urszula Sołtysiak

Rolnictwo ekologiczne

– CO ROLNIK POWINIEN WIEDZIEĆ?

ROLNICTWO EKOLOGICZNE – CO ROLNIK POWINIEN WIEDZIEĆ?

Tekst: dr inż. Urszula Sołtysiak, Polska Izba Żywności Ekologicznej

Zdjęcia: dr inż. Urszula Sołtysiak, Agnieszka Dobosz-Idzik, Damian Oparzela

Skład: Marzena Zwiewka

Zatwierdził: Zastępca Dyrektora KPODR w Minikowie, Ryszard Zarudzki

Wydawca:

Kujawsko-Pomorski Ośrodek Doradztwa Rolniczego w Minikowie

89-122 Minikowo, tel. 52 386 72 14

e-mail: sekretariat@kpodr.pl **www.kpodr.pl**

Druk:

ONStudio Sp. z o.o. Grzegorz Dygacz

ul. Janowicza 3C

10-692 Olsztyn

biuro@studio-on.pl

ISBN: 978-83-65181-86-2

Nakład: 2000 szt.

Broszura bezpłatna.

Wydana ze środków WFOŚiGW w Toruniu

**Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska
i Gospodarki Wodnej w Toruniu**

Rolnictwo ekologiczne – co rolnik powinien wiedzieć?

Spis treści

I. JAK POWSTAŁ SYSTEM ROLNICTWA EKOLOGICZNEGO	6
II. PODSTAWY PRAWNE EKOLOGICZNEJ PRODUKCJI ŻYWNOŚCI w UE – ROZPORZĄDZENIE 2018/848	10
II.1. REGULACJA OBEJMUJE NASTĘPUJĄCE GRUPY PRODUKTÓW:	10
II.2. KATEGORIE DZIAŁALNOŚCI W ROLNICTWIE EKOLOGICZNYM	11
II.3. PODWYKONAWSTWO	12
II.4. WARUNKI PODZIAŁU GOSPODARSTWA NA JEDNOSTKĘ EKOLOGICZNĄ I NIEEKOLOGICZNĄ	13
II.5. KONWERSJA CZYLI PRZEJŚCIE NA ROLNICTWO EKOLOGICZNE	15
II.6. DOPUSZCZALNE ODSTĘPSTWA	16
II.7. KONTROLA I CERTYFIKACJA	18
II.8. ŚRODKI ZAPOBIEGAWCZE I ŚRODKI OSTROŻNOŚCI	20
II.9. ZNAKOWANIE PRODUKTÓW EKOLOGICZNYCH. LOGO PRODUKCJI EKOLOGICZNEJ UE.	21
III. USTAWA KRAJOWA I SYSTEM ORGANIZACYJNY ROLNICTWA EKOLOGICZNEGO W POLSCE	24
IV. KRYTERIA PRODUKCJI ROŚLINNEJ I ZWIERZĘCEJ W ROLNICTWIE EKOLOGICZNYM	27

WSTĘP

Pojęcie „rolnictwo ekologiczne” ma znacznie szerszy zakres znaczeniowy niż „gospodarka rolna metodami ekologicznymi”. Obejmuje nie tylko produkcję rolniczą tzn. uprawę roślin i chów zwierząt, lecz rozciąga się na dalsze postępowanie z ekologicznymi płodami, zapewniając integralność ekologicznego produktu finalnego czyli pełną zgodność z kryteriami na każdym etapie drogi do konsumenta, od pola do stołu.

W skład łańcucha produkcji i podaży żywności ekologicznej, oprócz wytwarzania płodów rolnych wchodzi także ich przetwórstwo, transport, magazynowanie, konfekcjonowanie (paczkowanie i rozlew), znakowanie opakowań jednostkowych i zbiorczych, wreszcie – handel hurtowy i detaliczny ekologicznymi surowcami i produktami przetworzonymi. Obowiązująca regulacja prawna określa szczegółowo warunki wytwarzania i przygotowania do sprzedaży produktów ekologicznych na każdym z tych etapów.

Niniejsza publikacja stanowi omówienie najważniejszych wymogów w odniesieniu do ekologicznej produkcji rolnej w świetle nowego rozporządzenia Wspólnotowego 2018/848, czyli – nawiązując do tytułu – wskazuje co rolnik ekologiczny powinien wiedzieć.

Dofinansowanie rolników ekologicznych ze środków publicznych za gospodarowanie służące ochronie środowiska, stanowiące ekosystemowe usługi na rzecz społeczeństwa, jest przedmiotem innych regulacji unijnych i krajowych.

I. JAK POWSTAŁ SYSTEM ROLNICTWA EKOLOGICZNEGO

Rolnictwo ekologiczne – nowy, innowacyjny system gospodarowania i produkcji żywności, czy tradycyjne praktyki stosowane do połowy XX w, gdy naturalne środki produkcji zaczęto na masową skalę zastępować produktami pochodzenia przemysłowego, w tym – syntetycznymi? Odpowiedź brzmi: i jedno, i drugie.

Rolnictwo ekologiczne wyodrębniło się jako zdefiniowany program gospodarowania na początku lat 70. XX w. na fali protestów przeciwko postępującej intensyfikacji rolnictwa, powodującej degradację środowiska oraz zanieczyszczenie żywności agrochemikaliami. Wzorcem dla powstającego systemu było wówczas klasyczne rolnictwo przedprzemysłowe, oparte na zasobach własnych gospodarstwa, nie eksploatujące nieodnawialnych zasobów przyrody, nie wytwarzające uciążliwych odpadów i dostarczające pełnowartościowej żywności.

Ugrupowania postulujące powrót do rolnictwa „bez chemii” samodefiniujące się jako organiczne, biologiczne, a od lat 80. także jako ekologiczne, powstały niezależnie, w kilku krajach, początkowo nie wiedząc o sobie nawzajem. Do spotkania ich przedstawicieli doszło z inicjatywy grupy francuskiej: w 1972 r. w Wersalu pionierzy „alternatywnego” gospodarowania z 5 krajów podpisali porozumienie powołujące do życia międzynarodową federację IFOAM^{1*}. Jej historyczną zasługą jest uogólnienie założycielskich idei w uniwersalne założenia rolnictwa „bez agrochemii”, których pierwsza wersja (IFOAM Basic Standards for Organic Agriculture) została opublikowana w roku 1980. IFOAM-owski zarys standardów przyczynił się do powstania wielu organizacji rolników gospodarujących „w zgodzie z przyrodą”, wspieranych przez coraz liczniejsze grupy konsumentów poszukujących „żywności bez chemii”.

Rosnący popyt sprzyjał rozwojowi nowego rynku, ale kusił też nieuczciwych dostawców do bezkarnego znakowania produktów konwencjonalnych jako „zdrowa żywność”, „czyste ekologicznie” itp. Skuteczne przeciwdziałanie oszukańczym praktykom wymaga instrumentów prawnych, toteż Rada EWG^{2*} bazując na oddolnych standardach IFOAM, ustanowiła w 1991 r. rozporządzenie regulujące nowy sektor rynku żywności (2092/91). Pamiątką po pionierach „alternatywnego” gospodarowania jest uznanie w europejskiej regulacji prawnej terminów rolnictwo

organiczne i rolnictwo biologiczne za synonimy młodszego pokoleniowo pojęcia rolnictwo ekologiczne.

Zasady rolnictwa ekologicznego wywodzą się z klasycznej agronomii – sztuki gospodarowania zasobami własnymi gospodarstwa – której dorobek, weryfikowany i uzupełniany o wyniki badań naukowych i praktykę, przyczynił się do wyodrębnienia nowego systemu: rolnictwa ekologicznego. Jego rozwój trwa nieustająco, rolnictwo ekologiczne jest otwarte na wszelkie innowacje techniczne nie zaburzające procesów biologicznych w środowisku, jak zaawansowana mechanizacja (siewniki precyzyjne, samosterujące pielniki podkoronowe i inne specjalistyczne maszyny rolnicze), automatyzacja i robotyzacja, sensory, mapowanie pól, monitoring satelitarny i in. Nie tylko stosuje akceptowalne przyrodniczo nowe techniki i technologie, ale też inspiruje do poszukiwania rozwiązań^{3*} spełniających jego założenia.

System rolnictwa ekologicznego ewoluuje, podstawa prawna produkcji ekologicznej w Unii Europejskiej także podlega rewizji. Po kilkunastu latach wdrażania pierwszej regulacji, unijny prawodawca zastąpił ją drugą (834/2007), bardziej szczegółową (obie wielokrotnie nowelizowane i rozszerzane), a następnie – trzecią, uchwaloną przez państwa członkowskie w 2018 r. Nowe **rozporządzenie podstawowe 2018/848 w sprawie produkcji ekologicznej i znakowaniu produktów ekologicznych jest stosowane od 1.01.2022 r. wraz z ponad 20 rozporządzeniami związanymi**, we wszystkich państwach członkowskich UE, w całości i bezpośrednio.

Objęcie produkcji ekologicznej regulacją prawną ma na celu wzmocnienie zaufania konsumentów do żywności ekologicznej, a także uwiarygodnianie rolników ekologicznych, wynagradzanych dotacjami ze środków publicznych za gospodarowanie przyjazne przyrodzie. Unijne przepisy określają kryteria produkcji obowiązujące jednakowo wszystkich producentów ekologicznych, co z jednej strony zrównuje ich status, z drugiej – zapewnia wspólny standard żywności ekologicznej w UE, niezależnie od kraju jej wytworzenia, umożliwiając swobodny obrót eko-produktami w obrębie Wspólnego Rynku.

Prawny wymiar rolnictwa ekologicznego oznacza, że **producent przystępujący do tego systemu dobrowolnie zobowiązuje się do przestrzegania przepisów regulujących produkcję ekologiczną**, a ich niedopełnienie, bądź naruszenie skutkuje sankcjami. Od 2022 r. kontrole produkcji ekologicznej w UE, sprawdzające zgodność z obowiązującymi wymogami prawnymi, mają rangę kontroli urzędowej. Aby uniknąć niezamierzonych błędów i nie doświadczyć ich konsekwencji, warto pogłębić znajomość zasad produkcji ekologicznej.

Rolnictwo ekologiczne
w Unii Europejskiej, to:

**CAŁOŚCIOWY SYSTEM GOSPODAROWANIA
OBJĘTY REGULACJĄ PRAWNĄ OKREŚLAJĄCĄ
DOZWOLONE ŚRODKI I SPOSOBY PRODUKCJI,**

- dostarczający żywności i innych produktów rolnych o wysokiej wartości biologicznej,
- przestrzegający wysokich standardów dobrostanu zwierząt,
- zapewniający utrzymanie równowagi przyrodniczej w środowisku produkcji,

**KTÓRY PODLEGA KONTROLI I CERTYFIKACJI
POD KĄTEM ZGODNOŚCI Z WYMOGAMI**

II. PODSTAWY PRAWNE EKOLOGICZNEJ PRODUKCJI ŻYWNOŚCI W UE – ROZPORZĄDZENIE 2018/848

Od 1 stycznia 2022 r. w rolnictwie ekologicznym obowiązuje nowe rozporządzenie podstawowe* 2018/848, ustalające zasady ogólne systemu oraz ponad 20 rozporządzeń szczegółowych określających wymogi techniczne produkcji, jej kontroli i znakowania produktów ekologicznych wprowadzanych do obrotu handlowego.

14.6.2018

PL

Dziennik Urzędowy Unii Europejskiej

L 150/1

I

(Akty ustawodawcze)

ROZPORZĄDZENIA

ROZPORZĄDZENIE PARLAMENTU EUROPEJSKIEGO I RADY (UE) 2018/848

z dnia 30 maja 2018 r.

w sprawie produkcji ekologicznej i znakowania produktów ekologicznych i uchylające rozporządzenie Rady (WE) nr 834/2007

II.1. REGULACJA OBEJMUJE NASTĘPUJĄCE GRUPY PRODUKTÓW:

- a) płody rolne czyli surowce rolno-spożywcze (produkcja podstawowa): nieprzetworzone rośliny i produkty roślinne, w tym nasiona i inny roślinny materiał rozmnożeniowy; rośliny dziko-rosnące i ich części; zwierzęta gospodarskie i nieprzetworzone produkty pochodzenia zwierzęcego, w tym produkty uboju; algi i nieprzetworzone produkty akwakultury;
- b) przetworzone produkty rolne, w tym produkty akwakultury, wykorzystywane jako żywność, a także wino;
- c) pasze i karmy dla zwierząt.

Rozporządzenie 2018/848 ma także zastosowanie do ekologicznej produkcji niektórych innych towarów pochodzenia rolniczego, z których znaczenie dla polskich producentów mogą mieć przede wszystkim drożdże stosowane w żywności i paszach, воск pszczeli, olejki eteryczne, wełna, niegarbowane skóry, a także – po raz pierwszy w historii – produkt nie-rolniczy: sól morską i inne rodzaje soli.

II.2. KATEGORIE DZIAŁALNOŚCI W ROLNICTWIE EKOLOGICZNYM

W procesie produkcji i podaży żywności ekologicznej rozporządzenie 2018/848 wyróżnia następujące etapy:

- **produkcja rolna** – czyli wytwarzanie płodów rolniczych: produktów pochodzenia roślinnego i zwierzęcego
- **przygotowanie** – obejmujące przetwórstwo oraz konfekcjonowanie (paczkowanie i rozlew produktów)
- **dystrybucja/wprowadzanie do obrotu** – czyli handel produktami pochodzącymi od innych podmiotów
- **przechowywanie** – dotyczy usługowego składowania produktów należących do innych podmiotów
- **import** – dotyczy sprowadzania produktów ekologicznych z krajów trzecich, czyli spoza UE
- **eksport** – dotyczy sprzedaży produktów ekologicznych do krajów spoza UE

Powyższe kategorie określają zakresy działalności podmiotów dostarczających na rynek produkty ekologiczne i podlegają odrębnej kontroli pod kątem zgodności z wymogami rozporządzenia UE. Podmiot przystępujący do systemu rolnictwa ekologicznego określa w formularzu zgłoszenia kategorię, która go dotyczy. Jeśli jeden podmiot prowadzi działalność w kilku zakresach (np. rolnictwo i przetwórstwo, czy przetwórstwo, handel i import), każdy zakres musi być zgłoszony do kontroli i sprawdzany, czy spełnia odnośne wymogi.

Uwzględniając szeroko rozumiane potrzeby, gusta i nawyki żywieniowe, legislacja europejska przewiduje od początku możliwość importu z krajów trzecich, czyli spoza UE, produktów ekologicznych wytworzonych i kontrolowanych wg przepisów obowiązujących producentów we Wspólnocie. Dotyczy to zarówno towarów nie wytwarzanych w Europie (herbata, kawa, kakao, banany, przyprawy tzw. kolonialne), wytwarzanych w niewystarczających ilościach (ryż, cytrusy, oliwa, wina, bakalie), jak też tych, które mogą być na południu wytwarzane taniej (cukier z trzciny cukrowej vs. cukier buraczany). Prawo zapewnia równy dostęp do rynku wszystkim dostawcom żywności ekologicznej, zakazując jakiegokolwiek dyskryminacji, czy preferencji.

Dla lepszego nadzoru nad rodzajami, wolumenem i kanałami dystrybucji unijnych produktów ekologicznych, Rozporządzenie 2018/848 wyodrębnia także kategorię eksport i zobowiązuje podmioty prowadzące sprzedaż odbiorcom w krajach trzecich do rejestracji w systemie.

II.3. PODWYKONAWSTWO

Podmiot zgłaszający działalność w którejkolwiek kategorii może ją prowadzić we własnym przedsiębiorstwie, przy udziale własnego personelu i/lub pracowników najemnych, bądź zlecać **podwykonawstwo całej produkcji lub określonych etapów** „stronie trzeciej” czyli podmiotowi dysponującemu odpowiednią bazą techniczną i zapewniającemu fachową realizację zlecenia. Podwykonawstwo ma miejsce wtedy, gdy zleczone czynności dotyczą produktów będących własnością zlecającego, ale usługa wykonywana jest poza jego zakładem, więc poza jego kontrolą. Innymi słowy, podwykonawca nie jest właścicielem produktów lecz pracuje na materiale powierzonym przez zlecającego.

Przykłady podwykonawstwa w rolnictwie ekologicznym to:

- ubój zwierząt na zlecenie rolnika (który sprzedaje produkty uboju – ćwierci, półtusze lub produkty rozbioru, jako produkty z gospodarstwa),
- tłoczenie soków z surowców dostarczonych przez producenta (w tym rozlew i pasteryzacja),
- składowanie surowców rolnych w magazynach i silosach należących do innych podmiotów (także w chłodniach składowych).

Natomiast usługi siewu, koszenia, zbioru kombajnowego nie stanowią podwykonawstwa lecz usługę wykonywaną pod nadzorem zamawiającego, na jego terenie.

Jeśli podwykonawca jest objęty systemem kontroli obowiązującym w rolnictwie ekologicznym, może świadczyć usługi podwykonawstwa w zakresie posiadanej certyfikacji. Jeśli nie – musi przyjąć kontrolę ze strony jednostki certyfikującej zlecniodawcę, który pokrywa jej koszty. W takim przypadku podwykonawca może świadczyć usługi dotyczące produktów ekologicznych tylko temu zlecniodawcy, jako wykonawca określonego etapu wytwarzania produktu należącego do zlecniodawcy (nie może powoływać się na certyfikację w swojej działalności).

W każdym przypadku, przed powierzeniem podwykonawcy ekologicznego produktu konieczne jest zawarcie odpowiedniej umowy między zleceniodawcą i podwykonawcą, w której ten drugi zobowiązuje się do przestrzegania wymogów produkcji ekologicznej w odniesieniu do towarów powierzonych, w tym do traktowania zlecenia jako produkcji oddzielonej od produkcji własnej podwykonawcy.

Rozporządzenie 2018/848 przewiduje wymienienie w certyfikacie producenta jego podwykonawców i wskazanie, która strona przyjmuje odpowiedzialność za ekologiczny status produktów, w których wytwarzaniu brał udział dany podwykonawca (pozostawiając swobodę uzgodnienia tej kwestii między nimi).

II. 4. WARUNKI PODZIAŁU GOSPODARSTWA NA JEDNOSTKĘ EKOLOGICZNĄ I NIEKOLOGICZNĄ

Rozporządzenie 2018/848 utrzymuje możliwość prowadzenia produkcji ekologicznej w wydrebnionej części gospodarstwa i produkcji konwencjonalnej w pozostałej. Warunkiem podstawowym jest wyraźny i skuteczny podział gospodarstwa na oddzielne jednostki, zapobiegający mieszanemu się środków produkcji i produktów oraz prowadzenie dla nich oddzielnej dokumentacji gospodarowania.

W przypadku produkcji roślinnej odmiany roślin uprawianych w jednostce ekologicznej i nieekologicznej muszą się wyraźnie różnić między sobą nie tylko w trakcie uprawy, także po zbiorze produktów różnice odmianowe muszą być widoczne. W przypadku upraw wieloletnich, które wymagają co najmniej trzyletniego okresu uprawy, można uwzględnić odmiany trudne do rozróżnienia lub nawet te same odmiany, pod warunkiem że ich uprawa stanowi część etapowego planu konwersji rozpisanego na okres nie dłuższy niż 5 lat i corocznie zatwierdzanego przez właściwy organ lub jednostkę certyfikującą. Ponadto, producent ma obowiązek powiadamiać jednostkę certyfikującą o rozpoczęciu zbiorów z wyprzedzeniem 48 godzin, a po ich zakończeniu – o ilościach zebranych w każdej jednostce oraz o działaniach podjętych w celu oddzielenia produktów o różnym statusie. Produkty ekologiczne, produkty z okresu konwersji i produkty nieekologiczne (konwencjonalne) muszą być przechowywane oddzielnie a pomieszczenia składowe odpowiednio oznakowane.

W przypadku produkcji zwierzęcej – w jednostkach ekologicznej i konwencjonalnej muszą być utrzymywane różne gatunki zwierząt.

Producenci prowadzący gospodarstwa podzielone na jednostkę ekologiczną i konwencjonalną (i w okresie konwersji – w przypadku etapowego przestawiania upraw wieloletnich) muszą prowadzić też odpowiednią dokumentację w celu wykazania skutecznego oddzielenia tych jednostek produkcyjnych. Dotyczy to także dokumentacji handlowej produktów o różnym statusie, ze wskazaniem zarówno statusu jak i ilości sprzedaży.

II.5. KONWERSJA CZYLI PRZEJŚCIE NA ROLNICTWO EKOLOGICZNE

Wytwarzanie płodów rolnych w celu ich sprzedaży jako ekologiczne poprzedzone jest okresem konwersji.

Konwersja w rolnictwie ekologicznym oznacza przestawienie gospodarowania na metodę ekologiczną określoną w unijnej legislacji i polega na pełnym wdrażaniu wszystkich wymogów przez okres, po którego upływie produkty mogą być znakowane i oferowane jako ekologiczne.

KONWERSJA PRODUKCJI ROŚLINNEJ

Okres konwersji rozpoczyna się w dacie zarejestrowania gospodarstwa w systemie produkcji ekologicznej i jest szczegółowo określony:

- **dla gruntów w uprawach jednorocznych wynosi 24 miesiące przed siewem** roślin, których plon uzyska status produktu ekologicznego,
- **dla upraw wieloletnich (sadownicze i jagodowe) wynosi 36 miesięcy przed zbiorem** owoców, które uzyskają status owoców ekologicznych,
- **dla trwałych użytków zielonych okres konwersji wynosi 24 miesiące** od zgłoszenia do systemu rolnictwa ekologicznego.

Po upływie 12 miesięcy od zgłoszenia działek rolnych do systemu rolnictwa ekologicznego, wszystkie produkty roślinne mogą być wprowadzane do obrotu jako „w okresie konwersji” lub „z okresu konwersji”, ale **do zakończenia okresu konwersji nie mogą być oznakowane ani oferowane jako produkty ekologiczne.**

W przypadku dołączania do gospodarstwa w okresie konwersji lub do gospodarstwa ekologicznego nowych gruntów (konwencjonalnych), muszą one „przejsć” regularny okres konwersji. Ważne jest, by wtedy uprawiać na nich inne rośliny niż na gruntach już „przestawionych”, bo w przeciwnym razie cały zbiór otrzyma niższy status, taki jaki mają grunty w konwersji.

KONWERSJA PRODUKCJI ZWIERZĘCEJ

Okres konwersji dla wszystkich zwierząt gospodarskich zarejestrowanych w dniu przystąpienia do systemu rolnictwa ekologicznego trwa 24 miesiące niezależnie od gatunku, typu użytkowania, płci zwierząt.

Po jego zakończeniu zarówno same zwierzęta, jak i ich produkty mogą być sprzedawane jako ekologiczne.

Uwaga: ani zwierzęta, ani ich produkty nie mogą być wprowadzane do obrotu z powołaniem na okres konwersji.

Wprowadzanie do gospodarstwa w okresie konwersji lub do gospodarstwa ekologicznego zwierząt z chowu konwencjonalnego, jest dozwolone wyłącznie na potrzeby rozrodu (z wyjątkiem drobiu, którego pisklęta do 3 dnia życia mogą być wprowadzane na cele produkcji jaj i mięsa) i jest obłożone szeregiem ograniczeń. W przypadku spełnienia warunków tych ograniczeń, okres konwersji zwierząt z chowu nieekologicznego – od momentu ich wprowadzenia do gospodarstwa ekologicznego – wynosi:

- **12 miesięcy** – w przypadku bydła i koniowatych przeznaczonych do produkcji mięsa, a w każdym przypadku nie mniej niż trzy czwarte ich życia;
- **6 miesięcy** – w przypadku owiec, kóz i świń oraz zwierząt przeznaczonych do produkcji mleka;
- **10 tygodni** – w przypadku drobiu przeznaczonego do produkcji mięsa, wprowadzonego jako pisklęta w wieku poniżej 3 dni (z wyjątkiem kaczek rasy pekin, dla których trwa 7 tygodni);
- **6 tygodni** – w przypadku drobiu przeznaczonego do produkcji jaj, wprowadzonego jako pisklęta w wieku poniżej 3 dni.

Wszystkie zwierzęta urodzone w gospodarstwie w okresie konwersji lub gospodarstwie ekologicznym (po zakończeniu konwersji) otrzymują odpowiednio status „w okresie konwersji” lub status ekologiczny, niezależnie od statusu matki.

II.6. DOPUSZCZALNE ODSTĘPSTWA

Regulowane prawem zasady rolnictwa ekologicznego wymagają stosowania naturalnych środków produkcji z własnego gospodarstwa lub z innych gospodarstw ekologicznych. Dopiero w razie potrzeby – przewidują zastosowanie uzupełniających nawozów mineralnych (dolomit, kreda, mączki bazaltowe, etc.), nieprzetworzonych technologicznie. Podobnie w przypadku pasz dla zwierząt w rolnictwie ekologicznym: dla zapewnienia optymalnego poziomu produkcji przepisy dopuszczają stosowanie niektórych składników spoza rolnictwa ekologicznego.

Z uwagi na niedobory w różnych ogniwach systemu, po to, by pomimo występujących deficytów utrzymać ciągłość produkcji ekologicznej, prawo przewiduje możliwość udzielania zgód na odstępstwa od zasad produkcji ekologicznej, pod specjalnymi warunkami. I tak:

Prawo unijne zobowiązuje państwa członkowskie UE do prowadzenia i publikowania na stronach internetowych aktualizowanych baz danych zawierających wykazy: dostępnego ekologicznego i z okresu konwersji materiału rozmnożeniowego roślin, zwierząt ekologicznych (niezbędnych przede wszystkim do celów rozrodu) i młodych ekologicznych młodocianych osobników zwierząt akwakultury, ze wskazaniem danych kontaktowych ich dostawców. Jeśli w wykazach brak określonych odmian roślin czy ras zwierząt – rozporządzenie 2018/848 przewiduje możliwość zastosowania tzw. odstępstwa (z ang. derogacja) od zasad rolnictwa ekologicznego i skorzystanie z zasobów rolnictwa konwencjonalnego. Zgody na zastosowanie odstępstwa w określonym przypadku udzielają wyznaczone urzędy w państwach członkowskich.

Przewidziane prawem (rozporządzenie 2018/848) odstępstwa od warunków produkcji ekologicznej, w odniesieniu do produkcji rolniczej dotyczą zezwoleń na zastosowanie:

- nieekologicznych materiałów rozmnożeniowych roślin,
- nieekologicznych zwierząt,
- nieekologicznych młodocianych osobników akwakultury,
- nieekologicznych piskląt do trzeciego dnia życia,
- uznania z mocą wsteczną wcześniejszego okresu zagospodarowania gruntów rolnych jako części okresu konwersji (potocznie określane go jako skrócenie okresu konwersji tych gruntów),
- zgody na przycinanie ogonów owiec, przycinanie dziobów, usuwanie zawiązków rogów lub rogów.

W przypadku wystąpienia okoliczności katastroficznych na skutek ekstremalnych zjawisk klimatycznych, klęski żywiołowej lub innego rodzaju katastrofy, państwa członkowskie mogą udzielić zgód wyjątkowych na odstąpienie od warunków produkcji ekologicznej, na określony czas. Intencją prawodawcy (i oczekiwaniem konsumentów żywności ekologicznej) jest doprowadzenie do pełni rozwoju systemu rolnictwa ekologicznego, tzn. jego samodzielnego funkcjonowania bez „zasilania” zewnętrznego. Rozporządzenie 2018/848 określa pułapy czasowe dla

stosowania poszczególnych odstępstw, zapowiadając uchylenie ostatniego w roku 2036. Opublikowanie kalendarza wycofywania odstępstw stawia przed państwami członkowskimi UE zadanie stworzenia warunków do rozwoju tych składowych systemu, które obecnie funkcjonują dzięki stosowaniu odstępstw od zasad rolnictwa ekologicznego.

II.7. KONTROLA I CERTYFIKACJA

Kontrola jako sposób uwiarygodnienia procesu produkcji jest nieodłączną częścią rolnictwa ekologicznego: wprowadzili ją już pionierzy systemu, początkowo wizytując wzajemnie swe gospodarstwa, później powołując komisje kontroli w tworzonych stowarzyszeniach. Ustanowienie regulacji prawnej wprowadziło wymóg oddzielenia struktur kontrolnych od działalności producentów i wyodrębnienia jednostek certyfikujących, prowadzących działalność kontrolną po weryfikacji ich kompetencji i zatwierdzeniu przez właściwy organ państwa członkowskiego.

Rozporządzenie 2018/848 włącza kontrole produkcji ekologicznej w ramy kontroli urzędowych, regulowanych odrębnym rozporządzeniem UE (2017/625), zobowiązując tym samym jednostki certyfikujące do działania w imieniu państwowego systemu kontroli. Ustanowienie systemu kontroli w rolnictwie ekologicznym i administrowanie nim unijny prawodawca pozostawia w gestii państw członkowskich.

System kontroli w rolnictwie ekologicznym jest dwustopniowy: bezpośrednie inspekcje działalności podmiotów produkujących, przygotowujących, zajmujących się obrotem, importem i eksportem wykonują upoważnione jednostki certyfikujące, a państwowy nadzór nad ich działalnością kontrolną – właściwy organ wskazany w prawie krajowym. (W kilku państwach UE, gdzie system kontroli jest upaństwowiony, kontrole wykonują nie jednostki certyfikujące, lecz państwowe „organy kontrolne”, działające odrębnie od „właściwych organów”).

Zgodnie z przepisami kontrole (obecnie urzędowe!) prowadzone są co najmniej raz w roku kalendarzowym w siedzibach oraz miejscach prowadzenia działalności przez podmioty działające w rolnictwie ekologicznym. Obowiązkiem jednostek certyfikujących jest oszacowanie ryzyka wystąpienia niezgodności (względem wymogów produkcji ekologicznej)

u każdego podmiotu, na podstawie opisu działalności zgłoszonej do kontroli oraz ustaleń z poprzednich kontroli, jak również rodzaju i skali produkcji. W oparciu o ustaloną punktację jednostka certyfikująca określa liczbę wizyt kontrolnych w roku, w tym inspekcji niezapowiedzianych, a także decyduje o ewentualnym pobraniu próbek produktów lub gleby do badań laboratoryjnych.

Przedmiotem kontroli w gospodarstwie rolnym jest ocena wizualna upraw, zwierząt i obiektów inwentarskich, magazynów, przechowalni, maszyn i urządzeń stosowanych w produkcji, etc. oraz przegląd dokumentacji gospodarowania, na którą składają się rejestry działań produkcyjnych, dowody zakupu środków do produkcji i sprzedaży produktów oraz inne dotyczące danej działalności. Regulacja unijna nakłada na producentów obowiązek przyjęcia kontroli, zarówno zapowiedzianej, jak i niezapowiedzianej, udzielenia dostępu do wszystkich obiektów oraz dokumentacji, wreszcie pomocy niezbędnej do sprawnego przeprowadzenia inspekcji.

Rozporządzenie 2018/848 wprowadza możliwość wykonywania kontroli co drugi rok u podmiotów tzw. małego ryzyka (mało produktów, mała skala produkcji, brak niezgodności przez ostatnie 3 lata), ale ten tryb jest rzadko stosowany.

Każda kontrola jest udokumentowana protokołem, sporządzonym w 2 egzemplarzach, współpodpisywanym przez inspektora i kontrolowany podmiot (lub jego pełnomocnika). Dokumentacja pokontrolna (protokół i ewentualne załączniki, jak kopie dokumentacji prowadzonej przez rolnika, skany, fotografie) jest przekazywana do biura jednostki certyfikującej, która dokonuje oceny zgodności danego przedsięwzięcia z przepisami stanowiącymi podstawę kontroli i podejmuje decyzję certyfikacyjną. Decyzja wraz ze wskazaniem ewentualnych niezgodności (nieznacznych, znaczących lub krytycznych) jest przekazywana podmiotowi, którego dotyczy.

W przypadku, gdy nie stwierdzono naruszenia integralności produktu ekologicznego, czyli sposób jego produkcji spełnia przepisy regulujące ekologiczną produkcję żywności, jednostka certyfikująca wystawia certyfikat – poświadczenie zgodności z wymogami. Rozporządzenie 2018/848 wprowadziło wzór certyfikatu zunifikowany na szczeblu UE

i przewiduje jego wystawianie od 2023 r. wyłącznie w wersji elektronicznej w unijnym systemie TRACES, na podstawie danych przesłanych przez jednostki certyfikujące do tego systemu.

II.8. ŚRODKI ZAPOBIEGAWCZE I ŚRODKI OSTROŻNOŚCI

Właściwe gospodarowanie ekologiczne to nie tylko prawidłowa agrotechnika, ale także dbałość o środowisko, w którym funkcjonuje gospodarstwo. Działania na rzecz ochrony środowiska, określane w rozporządzeniu jako **środki zapobiegawcze** mają na celu ochronę różnorodności biologicznej, utrzymywanie jakości gleby, przeciwdziałanie inwazjom chorób i szkodników, unikanie negatywnych skutków dla zdrowia zwierząt i zdrowotności roślin, i są w najlepszym interesie rolnika.

Rozporządzenie 2018/848 wskazuje także na **środki ostrożności** w celu zapobiegania zanieczyszczeniom substancjami niedozwolonymi w produkcji ekologicznej oraz w celu zapobiegania pomieszaniu produktów ekologicznych z nieekologicznymi. O ile to drugie jest organizacyjnie proste do zrealizowania, zapobieganie tzw. zniesieniom (zniosom) pestycydów stosowanych w uprawach konwencjonalnych jest często nierealne. Niemniej jednak, przepisy wymagają wdrożenia rozwiązań prewencyjnych, jak sadzenie pasów zadrzewień, żywopłotów i tworzenie innych barier, a także udokumentowanego powiadomienia sąsiadów o prowadzeniu upraw ekologicznych. Jednostki certyfikujące mają obowiązek sprawdzania, jakie środki ostrożności zostały wdrożone przez producentów.

W przypadku stwierdzenia pozostałości niedozwolonych substancji, rolnik jest zobowiązany oddzielić produkty, których to dotyczy, nie wprowadzać ich do obrotu i niezwłocznie powiadomić o sprawie jednostkę certyfikacyjną. W każdym przypadku wykrycia pozostałości – czy to przez rolnika, czy w próbce pobranej do analizy przez inspektora jednostki certyfikującej – przepisy nakazują współpracę z jednostką certyfikującą, w celu wyjaśnienia przyczyn.

Obecność pozostałości ŚOR w produktach ekologicznych, niezależnie od źródła zanieczyszczenia, degraduje je do konwencjonalnych. Ze względu na ogólne zanieczyszczenie środowiska, a zwłaszcza na rozproszenie gospodarstw ekologicznych w przestrzeni zdominowanej przez rolnictwo

nieekologiczne, stosujące chemiczne pestycydy, ich przenikania do produktów ekologicznych nie można wykluczyć. Zdarzają się także przypadki nieświadomego lub zamierzonego popełnienia „czynu zabronionego” czyli zastosowania przez rolnika ekologicznego środka niedozwolonego w produkcji ekologicznej.

Ponieważ konsumenci uważają, że żywność ekologiczna powinna być „absolutnie wolna od chemii”, unijny prawodawca kładzie szczególny nacisk na zapobieganie i eliminowanie wszelkich zagrożeń mogących skutkować obecnością pozostałości substancji niedozwolonych w produktach.

Wyrazem starań o przeciwdziałanie ich obecności w produktach rolnictwa ekologicznego, kontrole w rolnictwie ekologicznym zostały uznane za kontrole urzędowe (w rozumieniu rozporządzenia UE 2017/625). Prawo stanowi, że kontrole urzędowe prowadzone w celu sprawdzenia zgodności z wymogami rozporządzenia 2018/848 obejmują w szczególności:

- weryfikację stosowania środków ostrożności i środków zapobiegawczych na każdym etapie,
- rozdział jednostek ekologicznych od nieekologicznych, także w odniesieniu do dokumentacji.

II.9. ZNAKOWANIE PRODUKTÓW EKOLOGICZNYCH. LOGO PRODUKCJI EKOLOGICZNEJ UE.

Certyfikowane produkty ekologiczne czyli takie, których proces wytwarzania spełnia kryteria rolnictwa ekologicznego, co potwierdza certyfikat producenta, mogą być wprowadzane do obrotu z oznaczeniami nawiązującymi do rolnictwa ekologicznego. Dotyczy to dokumentacji handlowej oraz etykiet produktów.

W dokumentach handlowych, takich jak WZ, PZ, faktura VAT, faktura RR oraz w dokumentach transportowych, jak list przewozowy, CMR i inne, nazwie produktu ekologicznego (identycznej jak na jego etykiecie) musi towarzyszyć oznaczenie statusu: ekologiczny, EKO, BIO, lub „z okresu konwersji” oraz numer kodowy jednostki certyfikującej ten podmiot, który dokonał ostatniej czynności przygotowującej produkt do obrotu.

Na etykietach produktów detalicznych, przeznaczonych dla finalnego konsumenta musi być zamieszczone logo produkcji ekologicznej UE czyli słynny euroliść.

Zasady prezentacji logo: wymiary, kolorystyka, obowiązkowe adnotacje – są określone w rozporządzeniu UE 2018/848 w sprawie produkcji ekologicznej i znakowania produkcji ekologicznej, na co dobitnie wskazuje jego tytuł. I tak:

- minimalne wymiary logo to 9 mm x 13,5 mm; logo może być większe, ale proporcja wysokości do podstawy prostokąta musi być jak 1 : 1,5; w przypadku bardzo małych etykiet wymiary logo można zmniejszyć do 6 x 9 mm
- logo przedstawia stylizowany listek z 12 białych gwiazdek na jasno-zielonym tle, którego poligraficzne symbole są określone w rozporządzeniu; w przypadku etykiet kolorowych logo musi być zamieszczone w wersji barwnej
- jeśli napisy na etykiecie są wydrukowane jednym kolorem, logo może być wydrukowane w tym samym kolorze
- jeśli tło etykiety jest tego samego koloru co logo, musi ono być obramowane (otoczone ramką)

Logo to nie tylko znak graficzny euroliścia, ale także obowiązkowe adnotacje:

- **numer kodowy jednostki certyfikującej** ten podmiot, który zapakował produkt w opakowanie handlowe (jako ostatni miał kontakt z produktem i ponosi odpowiedzialność za autentyczność produktu). Jeśli produkt zapakował podwykonawca certyfikowany przez inną jednostkę niż ta, która certyfikuje zleceniodawcę – na etykiecie musi być podany numer kodowy certyfikowanego podwykonawcy. Jeśli produkt zapakował podwykonawca niecertyfikowany, tylko kontrolowany na zlecenie zleceniodawcy, na etykiecie jest podany numer kodowy jednostki certyfikującej zleceniodawcę, bo to on jest wprowadzającym produkt do obrotu.
- **miejsce pochodzenia produktu jednoskładnikowego** (przetworzonego lub nie) w formie: Rolnictwo UE lub Rolnictwo Polska, lub Rolnictwo Mazowsze (wskazanie regionu). (W przypadku produktów importowanych

z krajów trzecich, np. importowanych bananów ekologicznych musi być Rolnictwo spoza UE).

▪ **miejsca pochodzenia składników produktu** wieloskładnikowego w formie odpowiednio: Rolnictwo UE, Rolnictwo spoza UE, Rolnictwo UE/spoza UE.

Wytyczne dotyczące prawidłowego stosowania logo produkcji ekologicznej UE, w języku polskim, są dostępne na stronie

https://agriculture.ec.europa.eu/farming/organic-farming/organic-logo_pl

Rolnicy ekologiczni przygotowujący swe produkty do sprzedaży detalicznej przez pośredników, czyli dla podmiotów handlowych, muszą opatrywać je etykietą na której figuruje: **logo produktu ekologicznego UE** (euroliść) oraz w formie dwuwiersza: **numer kodowy jego jednostki certyfikującej** (PL-EKO-....) a pod nim **Rolnictwo UE** lub **Rolnictwo Polska** (z ewentualnym wskazaniem regionu: Mazowsze, Lubelskie, Dolny Śląsk, etc.).

Logo nie można zamieszczać na etykietach produktów z okresu konwersji. Jeśli produkt roślinny oznaczony jest informacją „z okresu konwersji”, na etykiecie musi być obowiązkowo wskazany numer kodowy jednostki certyfikującej gospodarstwo z uprawami w okresie konwersji.

Produkty ekologiczne przeznaczone do handlu detalicznego przez pośredników muszą być opakowane i opatrzone etykietą na której widnieje logo produkcji ekologicznej UE z wymaganymi adnotacjami

Produkty ekologiczne sprzedawane finalnemu konsumentowi (nie do dalszego obrotu) przez rolnika lub jego personel bezpośrednio w gospodarstwie, na targu, czy na okazjonalnym kiermaszu nie muszą być oznakowane, mogą być oferowane z opakowań zbiorczych, „na wagę”.

III. USTAWA KRAJOWA I SYSTEM ORGANIZACYJNY ROLNICTWA EKOLOGICZNEGO w POLSCE

Regulacja unijna ustanawia szczegółowe kryteria wytwarzania, przetwarzania i oznakowania produktów ekologicznych wiążące bezpośrednio producentów i przetwórców, natomiast organizację systemu kontroli w rolnictwie ekologicznym – pod kątem zgodności z kryteriami – powierza państwom członkowskim. Każde państwo musi wyznaczyć **właściwy organ koordynujący i nadzorujący funkcjonowanie krajowego systemu kontroli**, odpowiedzialny za prawidłowe wdrażanie przepisów regulujących produkcję żywności ekologicznej w UE.

W Polsce, jako właściwy organ wg rozporządzenia UE 2018/848, rozstrzygający wątpliwości interpretacyjne unijnej regulacji na szczeblu krajowym, w razie potrzeby – w konsultacji z Komisją Europejską, został wskazany Główny Inspektor Jakości Handlowej Artykułów Rolno-Spożywczych (GIJHAR-S), **na mocy ustawy o rolnictwie ekologicznym i produkcji ekologicznej**^{5*} z 2022 r.

Obecnie obowiązująca ustawa utrzymuje zasadniczo strukturę organizacyjną systemu kontroli, przyjętą w ustawach poprzedzających (w latach 2002, 2004, 2009). I tak:

- **Kontrole** podmiotów produkujących, przetwarzających i wprowadzających do obrotu produkty rolnictwa ekologicznego **wykonują jednostki certyfikujące** upoważnione do działania przez właściwy organ – Głównego Inspektora Jakości Handlowej Artykułów Rolno-Spożywczych (GIJHAR-S), po uprzednim przedłożeniu przez nie dokumentu akredytacji udzielonej przez:
- Polskie Centrum Akredytacji (PCA), które weryfikuje kompetencje jednostek certyfikujących pod kątem zgodności z wymogami normy międzynarodowej.

Urzędowy nadzór nad działalnością jednostek certyfikujących sprawuje je GIJHAR-S, w dwojaki sposób: bezpośrednio poprzez kontrole w ich

biurach oraz pośrednio – poprzez struktury wojewódzkie (WIJHAR-S), które sprawdzają prawidłowość działań jednostek certyfikujących u kontrolowanych podmiotów, wizytując gospodarstwa i obiekty produkcyjne. Ponadto ustawa uprawnia także inspektoraty WIJHAR-S do kontrolowania działalności podmiotów sektora produkcyjnego (rolników, przetwórców, handlowców) pod kątem zgodności z przepisami rozporządzenia UE i ustawy krajowej.

▪ **Zgłoszenie do systemu rolnictwa ekologicznego** zainteresowane podmioty składają na formularzu opracowanym przez GIJHAR-S do wybranej jednostki certyfikującej, która po zarejestrowaniu podmiotu, przesyła Zgłoszenie do WIJHAR-S.

Inne zadania państwa członkowskiego w obszarze produkcji ekologicznej przypisane są kolejnym organom, stosownie do ich ustawowych kompetencji, z których każdy prowadzi odrębne działania kontrolne u producentów.

▪ **Dostępnością ekologicznego materiału roślinnego** (materiał siewny i sadzeniowy) zajmuje się Państwowa Inspekcja Ochrony Roślin i Nasiennictwa (PIORiN), a wydawaniem zgód na dopuszczalne odstępstwa – jej struktury wojewódzkie (WIORiN).

▪ **Inspekcja Weterynaryjna** jest włączona w nadzór nad ekologiczną produkcją zwierzęcą poprzez zobowiązanie powiatowych lekarzy weterynarii do informowania GIJHAR-S o przypadkach stwierdzonych naruszeń. Szczególnym rozwiązaniem wprowadzonym do ustawy o rolnictwie ekologicznym i produkcji ekologicznej, nie wynikającym z unijnego rozporządzenia (i nie mającym miejsca w innych państwach członkowskich) jest zobowiązanie jednostek certyfikujących do świadczenia usług Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa (ARiMR). Ustawa nakazuje jednostkom przekazywanie ARiMR szczegółowych danych dotyczących produkcji ekologicznej, na podstawie których Agencja wylicza wysokość przysługujących rolnikom płatności, ale także, dodatkowo, zbieranie i przekazywanie danych nieistotnych dla procesu certyfikacji.

Państwa członkowskie mogą regulować w prawie krajowym kwestie związane z produkcją ekologiczną, nie zastrzeżone dla ustawodawstwa unijnego.

Ustawa o rolnictwie ekologicznym i produkcji ekologicznej z 2022 r. wprowadza m.in. kilka nowych rozwiązań:

▪ W związku z dopuszczeniem stosowania (rozporządzenie UE 2018/625) ekologicznego heterogenicznego materiału siewnego (takson botaniczny, ale nie klasyczna odmiana), ustawa wskazuje instytucję odpowiedzialną za administrowanie tym materiałem oraz za weryfikację jego tożsamości: **Centralny Ośrodek Badania Odmian Roślin Uprawnych (COBORU)**.

▪ Korzystny dla rolników ekologicznych jest ustawowy zapis o możliwości zakupu, na własne potrzeby produkcyjne, nawozów i środków wspomagających uprawę roślin, które są dozwolone do stosowania w rolnictwie ekologicznym w innych państwach członkowskich, choć nie są zarejestrowane do obrotu w Polsce. Poszerza to niezbyt imponującą krajową paletę środków do produkcji ekologicznej.

▪ Korzystna, chociaż obwarowana biurokratycznymi wymogami, jest przewidziana w ustawie możliwość wnioskowania o dopłaty z tytułu zastosowania materiału siewnego kategorii elitarny lub kwalifikowany.

Gwoli ścisłości, dwie ostatnie kwestie nie są regulowane bezpośrednio ustawą o rolnictwie ekologicznym i produkcji ekologicznej lecz są przez nią zagwarantowane jako zmiany w brzmieniu odnośnych ustaw: o **nawozach i nawożeniu** oraz o **organizacji niektórych rynków rolnych**.

Ustawa zastrzega kary finansowe nakładane na producentów za wprowadzanie do obrotu produktów nieekologicznych oznakowanych jako ekologiczne (lub sugerujących, że pochodzą z rolnictwa ekologicznego „choć bez certyfikatu”). Niewłaściwa prezentacja logo UE oraz nieprawidłowe oznaczenie ekologicznego statusu produktów także podlegają karom. Kary grożą za wprowadzanie do obrotu środków produkcji nie-dopuszczonych do stosowania w produkcji ekologicznej – jako środki dozwolone. Podmiot, który uniemożliwia lub utrudnia organom kontroli urzędowej przeprowadzenie czynności kontrolnych, lub ogranicza im dostęp do miejsc produkcji ekologicznej także podlega karze grzywny. Wysokość kar finansowych jest określona w ustawie.

Pełny zakres regulacji ujęty jest w 43 artykułach nowej ustawy. Na jej mocy przygotowywane są rozporządzenia wykonawcze Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi.

IV. KRYTERIA PRODUKCJI ROŚLINNEJ I ZWIERZĘCEJ W ROLNICTWIE EKOLOGICZNYM

Rolnictwo ekologiczne przez konsumentów postrzegane jako źródło żywności „bez agrochemii i bez GMO”, to rozbudowany system gospodarowania, którego środki i metody są ujęte w przepisach prawnych.

Chociaż regulacje prawne są sformułowane sztywnym językiem prawniczym, rolnik ekologiczny powinien zapoznać się z rozporządzeniem podstawowym Parlamentu Europejskiego i Rady UE (2018/848) określającym główne założenia i zasady produkcji ekologicznej, które jest dostępne w języku polskim na stronie internetowej Komisji Europejskiej: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/PDF/?uri=CELEX:32018R0848&from=PL>

Jest tam również dostępna tzw. wersja ujednoliconą (ang. Current consolidated version) zawierająca poprawki i uzupełnienia, które zostały przyjęte po wejściu w życie rozporządzenia.

Rozporządzenie 2018/848 określa produkcję rolniczą jako zarządzanie własnymi zasobami gospodarstwa, dążące do maksymalnego zamknięcia obiegu materii w produkcyjnym agroekosystemie. Dopiero gdy naturalne środki produkcji gospodarstwa okażą się niewystarczające, rolnik ekologiczny może zastosować produkty zewnętrzne (nawozy, środki

ochrony roślin, pasze i dodatki paszowe, etc.) prawomocnie uznane za zgodne z założeniami ekologicznego gospodarowania.

Ogólną zasadą produkcji ekologicznej jest wykluczenie organizmów modyfikowanych genetycznie i ich produktów (GMO) w produkcji rolniczej i w przetwórstwie. Przetwórcy stosujący np. enzymy rozkładające skrobię lub kultury mikrobiologiczne w młeczarstwie, muszą posiadać oświadczenie wytwórcy, że nie zostały wytworzone przy udziale GMO.

Reprodukcja materiału siewnego czy szkółkarskiego oraz wprowadzanie do gospodarstwa ekologicznego zwierząt (na potrzeby hodowli czy produkcji) powinny odbywać się w obrębie rolnictwa ekologicznego. W związku z ich ograniczoną podażą, unijny prawodawca przewiduje w rozporządzeniu 2018/848 możliwość odstępstwa od tej zasady i wykorzystanie roślinnych materiałów rozmnożeniowych i zwierząt spoza rolnictwa ekologicznego, pod specjalnymi warunkami.

Utrzymywanie zwierząt w gospodarstwach bezrolnych lub ze zbyt małą powierzchnią użytków rolnych w stosunku do obsady zwierząt jest niedozwolone w rolnictwie ekologicznym. Warunki utrzymania zwierząt zapewniające dobrostan (wielkość stanowisk w budynkach inwentarskich, dostęp do wybiegów i ich minimalna powierzchnia, dostęp

do pastwiska, etc.), właściwe pasze (materiały paszowe i mieszanki uzupełniające) oraz praktyki weterynaryjne są szczegółowo określone w przepisach prawnych.

Niedozwolona jest produkcja roślinna hydroponiczna czyli poza glebą (z wyjątkiem kiełków do bezpośredniego spożycia i pędzenia cykorii – wyłącznie przy wykorzystaniu wody). Dozwolona jest produkcja rozsąd (zwanych w rozporządzeniu siewkami) w skrzynkach oraz materiału szkółkarskiego w pojemnikach, jak również roślin zielarskich i przyprawowych w doniczkach, w których są sprzedawane konsumentom.

Rozporządzenie 2018/848 składa się z części zasadniczej, w której 50 artykułów określa wymogi technologiczne i organizacyjne systemu produkcji ekologicznej, a kilkanaście artykułów końcowych reguluje sprawozdawczość i obowiązki administracyjne państw członkowskich i Komisji Europejskiej. Integralną część rozporządzenia podstawowego stanowi 6 załączników, z których dla rolników ekologicznych najważniejsze są dwa. Załącznik II określa szczegółowe przepisy dotyczące produkcji roślinnej i zwierzęcej na poziomie gospodarstwa, a załącznik III dotyczy zbierania, pakowania, transportu i przechowywania produktów (które mają być wprowadzane do obrotu z oznaczeniami odnoszącymi się do rolnictwa ekologicznego).

Rozporządzenie pozostawia Komisji Europejskiej zadanie doprecyzowania wielu szczegółów. Spośród 23 rozporządzeń Komisji towarzyszących regulacji podstawowej (2018/848) w dniu jej wejścia do praktyki rolniczej 2022 r., najważniejsze dla producentów rolnych jest rozporządzenie wykonawcze Komisji (UE) 2021/1165 zezwalające na stosowanie niektórych produktów i substancji w produkcji ekologicznej oraz ustanawiające ich wykazy: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/HTML/?uri=CELEX:32021R1165&from=PL>

Załączniki rozporządzenia 2021/1165 mające zastosowanie w danym gospodarstwie powinny zostać „ściągnięte” ze strony internetowej i być pod ręką w wersji wydrukowanej lub w formie elektronicznej. Oto one:

➤ **Zał. I. Substancje czynne zawarte w środkach ochrony roślin dopuszczone do stosowania w produkcji ekologicznej, o których mowa w art. 24 ust. 1 lit. a) rozporządzenia (UE) 2018/848**

1. Substancje podstawowe (jak skrzyp, sacharoza, wodorowęglan sodu, nadtlenuk wodoru, piwo, serwatka i in.)
2. Substancje czynne niskiego ryzyka inne niż mikroorganizmy (ortofosforan żelaza III)
3. Mikroorganizmy (nie-GMO !)
4. Substancje czynne nieujęte w żadnej z powyższych kategorii (m.in. spinosad, wyciąg z czosnku, ziemia okrzemkowa i in.)

► **Zał. II. Dopuszczone nawozy, środki poprawiające właściwości gleby i odżywki**

➤ **Zał. III. Produkty i substancje dopuszczone do stosowania jako pasza lub w produkcji pasz**

Cz. A. Dopuszczony nieekologiczny materiał paszowy pochodzenia roślinnego, z alg, pochodzenia zwierzęcego lub drożdży lub materiał paszowy pochodzenia mikrobiologicznego lub mineralnego, o którym mowa w art. 24 ust. 1 lit. c) rozporządzenia (UE) 2018/84

Cz. B. Dopuszczone dodatki paszowe i substancje pomocnicze w przetwórstwie stosowane w żywieniu zwierząt, o których to dodatkach substancjach mowa w art. 24 ust. 1 lit. d) rozporządzenia (UE) 2018/848

1) DODATKI TECHNOLOGICZNE: a) Konserwanty, b) Przeciwutleniacze, c) Emulgatory, stabilizatory, zagęszczacze i substancje żelujące, d) Społwi i środki przeciwbrylające, e) Dodatki do kiszonki

2) DODATKI SENSORYCZNE

3) DODATKI DIETETYCZNE: a) Witaminy, pro-witaminy i chemicznie dobrze zdefiniowane substancje o podobnym działaniu, b) Mieszanki pierwiastków śladowych, c) Aminokwasy, ich sole i podobne produkty (tylko dla łososiowatych)

4) DODATKI ZOOTECHNICZNE

➤ **Zał. IV. Dopuszczone produkty służące do czyszczenia i dezynfekcji, o których mowa w art. 24 ust. 1 lit. e), f) oraz g) rozporządzenia (UE) 2018/848**

Cz. A. Produkty służące do czyszczenia i dezynfekcji stawów, klatek, basenów, torów wodnych, budynków lub instalacji stosowanych w produkcji zwierzęcej

Cz. B. Produkty służące do czyszczenia i dezynfekcji budynków i instalacji stosowanych w produkcji roślinnej, w tym używanych do przechowywania w gospodarstwie rolnym

Cz. C. Produkty do czyszczenia i dezynfekcji obiektów służących do przetwarzania i przechowywania

Cz. D. Produkty i substancje, o których mowa w art. 12 ust. 1 niniejszego rozporządzenia

➤ **Zał. V Produkty i substancje dopuszczone do stosowania w produkcji przetworzonej żywności ekologicznej oraz drożdży wykorzystywanych jako żywność lub pasza**

Cz. A. Dopuszczone dodatki paszowe i substancje pomocnicze w przetwórstwie, o których mowa w art. 24 ust. 2 lit. a) rozporządzenia (UE) 2018/848

SEKCJA A1 – DODATKI DO ŻYWNOŚCI, W TYM ICH NOŚNIKI

SEKCJA A2 – SUBSTANCJE POMOCNICZE W PRZETWÓRSTWIE I INNE PRODUKTY, KTÓRE MOGĄ BYĆ STOSOWANE W PRZETWARZANIU SKŁADNIKÓW POCHODZENIA ROLNICZEGO Z PRODUKCJI EKOLOGICZNEJ

Cz. B. Dopuszczone nieekologiczne składniki pochodzenia rolnego do stosowania w produkcji przetworzonej żywności ekologicznej, o której mowa w art. 24 ust. 2 lit. b) rozporządzenia (UE) 2018/848

Cz. C. Dopuszczone substancje pomocnicze w przetwórstwie i inne produkty do produkcji drożdży i produktów drożdżowych, o których mowa w art. 24 ust. 2 lit. c) rozporządzenia (UE) 2018/848

Cz. D. Dopuszczone produkty i substancje do produkcji i konserwacji ekologicznych produktów sektora wina, o których mowa w części VI pkt 2.2 załącznika II do rozporządzenia (UE) 2018/848

➤ **Zał. VI Produkty i substancje dopuszczone do stosowania w produkcji ekologicznej na niektórych obszarach państw trzecich** na podstawie art. 45 ust. 2 rozporządzenia (UE) 2018/848

Wykazy produktów i substancji dozwolonych do stosowania w rolnictwie ekologicznym, wg ich nazw rodzajowych (nie nazw produktów handlowych), stanowią załączniki do rozporządzeń UE.

W poszczególnych państwach członkowskich UE opracowywane są także wykazy produktów handlowych zarejestrowanych w danym kraju, o których dopuszczenie do stosowania w rolnictwie ekologicznym wnioskuje ich producent lub dystrybutor.

Wykaz nawozów i środków poprawiających właściwości gleby zakwalifikowanych do stosowania w rolnictwie ekologicznym znajduje się na stronie internetowej Instytutu Uprawy Nawożenia i Gleboznawstwa (IUNG-PIB): https://iung.pl/images/pdf/Wykaz_ekologia.pdf

Wykaz zakwalifikowanych środków ochrony roślin prowadzony przez Instytut Ochrony Roślin (IOR-PIB) znajduje się na jego stronie internetowej: <https://www.ior.poznan.pl/1631,srodki-ochrony-roslin-do-upraw-ekologicznych>

Wykazy IOR i IUNG mają funkcję pomocniczą, w razie potrzeby ułatwiają bezpieczny wybór środka. Nie wykluczają jednak zastosowania produktu,

który nie jest w nich wymieniony, o ile składniki danego produktu są zgodne z odnośnym wykazem UE.

Unijna regulacja systemu rolnictwa ekologicznego dotyczy certyfikacji jego produktów, ale nie przewiduje certyfikacji pozagospodarskich środków do produkcji. Pomocą przy ich wyborze jest informacja na etykiecie w rodzaju „**może być stosowany w produkcji ekologicznej wg wymogów UE**”, za którą odpowiedzialność prawną ponosi producent. Jeśli takiej adnotacji nie ma – odpowiedzialność za zastosowanie środka w gospodarstwie ekologicznym przejmuje rolnik, który powinien zawniasu sprawdzić, czy składniki produktu są zgodne ze stosownym wykazem unijnym.

Rolnictwo ekologiczne określone w aktach prawnych może onieśmiał, ale z drugiej strony – można potraktować to pozytywnie, jako gotową instrukcję gospodarowania przyjaznego przyrodzie. Co więcej, współczesne rolnictwo ekologiczne, objęte regulacją i ochroną prawną, zapewnia warunki uczciwej konkurencji producentom oraz gwarantuje certyfikowany status żywności ekologicznej konsumentom.

Przypisy

^{1*} IFOAM: *International Federation of Organic Agriculture Movements / Fédération Internationale des Mouvements d'Agriculture Biologique*. W przekładzie na polski w 1988 r. użyłam nowszego terminu: *Międzynarodowa Federacja Rolnictwa Ekologicznego (wersja utrwalona)*

^{2*} *Europejska Wspólnota Gospodarcza, organ przekształcony w 2009 r. w Unię Europejską*

^{3*} *Ocenę ich zgodności z prawnie określonymi kryteriami oraz akceptacją zajmuje się unijna struktura: Expert Group for Technical Advice on Organic Production, EGTOP (w wolnym tłumaczeniu: Grupa Ekspercka ds. Doradztwa Technicznego w zakresie Produkcji Ekologicznej)*

^{4*} *Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2018/848 z dnia 30 maja 2018 r. w sprawie produkcji ekologicznej i znakowania produktów ekologicznych i uchylające rozporządzenie Rady (WE) nr 834/2007. (Dz.Urz. L 150 z 14.6.2018)*

^{5*} *Ustawa z dnia 23 czerwca 2022 r. o rolnictwie ekologicznym i produkcji ekologicznej (Dz.U. z 2022 poz. 1370)*

Kujawsko-Pomorski Ośrodek Doradztwa Rolniczego
w Minikowie
89-122 Minikowo
tel. 52 386 72 14
e-mail: sekretariat@kpodr.pl
www.kpodr.pl

